

บทที่ ๑ บทนำ

กรมส่งเสริมการเกษตรมีภารกิจสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ในการผลิตและจัดการสินค้าเกษตร ตลอดจนฝึกอาชีพถ่ายทอดเทคโนโลยีและให้บริการทางเกษตร โดยใช้ระบบส่งเสริมการเกษตรเป็นกลไกการทำงานหลัก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่และเกษตรกร เพื่อวางแผนและพัฒนางานโครงการส่งเสริมการเกษตรต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในทุกระดับต้องมีการจัดการความรู้เพื่อใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ตลอดจนนำองค์ความรู้จากหน่วยงานวิชาการ ผลงานวิจัย และการศึกษาจากความสำเร็จของหน่วยงานอื่นหรือเกษตรกร มาเผยแพร่ขยายผลสู่เกษตรกรรายอื่น อย่างแพร่หลาย การจัดการความรู้เพื่อนำมาใช้ในการส่งเสริมการเกษตร เป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานจากฐานของทรัพยากร (Resource Based) มาเป็นการทำงานบนฐานขององค์ความรู้ (Knowledge Based) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองจากการปฏิบัติงานส่งเสริมการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกันเป็นทีม (Team learning and Working) และบูรณาการในการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ กรมส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้บุคลากรใช้เป็นกรอบในการทำงาน มุ่งเน้นพัฒนางานให้ตอบเป้าหมาย/ตัวชี้วัด และเกิดผลสัมฤทธิ์ตามแผนปฏิบัติการราชการกรม นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และการขับเคลื่อน BCG Model ให้เป็นส่วนหนึ่งของงานส่งเสริมการเกษตร สร้างการรับรู้แก่บุคลากรทุกระดับให้มีความเข้าใจและร่วมกันขับเคลื่อน รวมทั้งบูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วน ตามแนวคิด “Keep Going, Keep Growing” ก้าวต่อไป เติบโตอย่างต่อเนื่อง ปรับองค์กรเป็น Digital DOAE มุ่งขับเคลื่อน BCG สู่ความยั่งยืนของภาคเกษตร ประกอบด้วย ๙ แนวทางหลัก คือ

๑. ขยายผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและส่งเสริมเกษตรกรมั่งคั่งยั่งยืน
๒. มุ่งพัฒนากรมส่งเสริมการเกษตรสู่การเป็น Digital DOAE
๓. พัฒนาเข้าสู่การเกษตรสมัยใหม่และเกษตรมูลค่าสูงด้วย BCG Model
๔. ขยายผลการส่งเสริมการเกษตรเชิงพื้นที่
๕. สร้างผู้ประกอบการเกษตรสมัยใหม่
๖. ส่งเสริมและพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร
๗. สร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการทำงานในพื้นที่
๘. พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเกษตรในเมือง
๙. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานส่งเสริมการเกษตร

โดยทางสำนักงานเกษตรอำเภอศรีสวัสดิ์ ได้มีการวางแผนการถอดองค์ความรู้จากเกษตรกรในอำเภอ โดยแบ่งตามงานที่รับผิดชอบ แล้วนำมารวบรวมเพื่อสรุปความรู้ที่ได้ รวมถึงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ และข้อแก้ไขในการถอดองค์ความรู้เกษตรกรในครั้งต่อไป

ส่วนที่ ๑ เป้าหมายการจัดการความรู้

ที่มาของการจัดการความรู้ ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงานในพื้นที่

เกษตรกรและการเกษตรกรรม เป็นอาชีพที่อยู่คู่คนไทยมาอย่างช้านานจนกลายเป็นรากฐานของสังคมไทย การปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ เป็นการผลิตของคนส่วนใหญ่ วิถีชีวิตของคนเพาะปลูกและทำอาชีพเกษตรกรจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเสริมสร้างสังคม วัฒนธรรม การปกครอง การกินอยู่ ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนการแสดงออกต่าง ๆ ของคนในประเทศและรวมไปถึงเรื่องของการค้า เศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้นเราจึงต้องดูแลให้อาชีพเกษตรกรอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคงในอาชีพของเขา และในยุคสมัยที่เทคโนโลยีนวัตกรรมและสิ่งต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลและบทบาทในการทำอาชีพของเกษตรกร ไปจนถึงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและการทำงานไป เช่น จากการใช้ควายไถนาเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักร การใช้ปุ๋ยและสารเคมี การใช้เทคโนโลยีควบคุมการปล่อยน้ำและอื่น ๆ อีกมาก ก็ยิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้าง พัฒนาและเรียนรู้สิ่งเหล่านั้นให้วงการเกษตรก้าวไกลให้ทันโลกและนำมาประยุกต์ใช้ในวงการเกษตรของไทยให้ได้ แต่เทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยแม้จะอำนวยความสะดวก แต่ด้วยปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ทั้งเรื่องที่ดิน ต้นทุนการผลิตที่มากขึ้น ภัยพิบัติ ภาวะเศรษฐกิจและอื่น ๆ ก็ทำให้ภาคการเกษตรนั้นมีแนวโน้มที่จะอยู่อย่างลำบากมากขึ้น จนเกษตรกรที่เป็นอาชีพหลักนั้นอยู่อย่างลำบาก และมีแนวโน้มที่จะมีหนี้สินมากยิ่งขึ้น

อำเภอศรีสวัสดิ์ เป็นอำเภอหนึ่งใน ๑๓ อำเภอของจังหวัดกาญจนบุรี มีสภาพพื้นที่เป็นสูงมีภูเขาสลับเรียงรายตลอดจากเขื่อนศรีนครินทร์ จนถึงเขตจังหวัดกาญจนบุรี มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ พื้นที่ตอนกลางมีสภาพเป็นอ่างเก็บน้ำ อาชีพส่วนใหญ่ทำการเกษตร โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดของจังหวัดกาญจนบุรี และเป็นการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว อาศัยน้ำฝนในการทำการเกษตร ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ประสบปัญหา เรื่องต้นทุนการผลิตที่สูง ความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ การแพร่ระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ภัยแล้ง และขาดความรู้เทคโนโลยีในการผลิตพืชให้มีคุณภาพ และมีปริมาณผลผลิตต่อไร่สูง และมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสวัสดิ์ พิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในพื้นที่ พบว่าการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นที่ดีที่สุด คือ ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยได้ต้นแบบมาจากนายพัฒน์พงษ์ มงคลกาญจนคุณ เกษตรกรต้นแบบ จากองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เนื่องในวันอาหารโลกในปี ๒๕๕๗ มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่อำเภอศรีสวัสดิ์สามารถลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพลม ฟ้าอากาศ การระบาดของโรคพืชและศัตรูพืช ลดความเสี่ยงจากความผันแปรของราคาผลผลิต ลดรายจ่ายภายในครัวเรือน และลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก ส่งผลให้เกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีรายได้เพิ่มขึ้น

แผนการจัดการความรู้ (KM action plan) ระดับอำเภอ

แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan)					
ชื่อหน่วยงาน สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสวัสดิ์					
ลำดับที่	กิจกรรมจัดการความรู้	ระยะเวลา	ตัวชี้วัด	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการและเครื่องมือที่ใช้
กำหนดเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ Knowledge Vision (KV)					
๑.	การบ่งชี้ความรู้	มี.ค. ๖๖	บุคลากรมีส่วนร่วมค้นหาองค์ความรู้	-บุคลากรของหน่วยงาน -smart farmer -YSF -เกษตรกรต้นแบบ - ฯลฯ	-ประชุมสำนักงาน -แบบฟอร์มแผนจัดการความรู้
๒.	การสร้างและแสวงหาความรู้	มี.ค.-เม.ย ๖๖	องค์ความรู้จำนวน ๔ เรื่อง	-บุคลากรของหน่วยงาน -smart farmer -YSF -เกษตรกรต้นแบบ - ฯลฯ	-การระดมความคิดเห็น
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ Knowledge Sharing (KS)					
๓.	กิจกรรมการจัดการความรู้	มี.ค.- ก.ย. ๖๖	บุคลากรเข้าร่วมกิจกรรม	-บุคลากรของหน่วยงาน -smart farmer -YSF -เกษตรกรต้นแบบ - ฯลฯ	-เวทีประชุม/อบรม/เยี่ยมเยียนตามระบบส่งเสริมการเกษตร
๔.	การประมวลและกลั่นกรององค์ความรู้	มี.ค.-พ.ค. ๖๖	องค์ความรู้ปรับปรุงจำนวน ๔ เรื่อง	-บุคลากรของหน่วยงาน -smart farmer -YSF -เกษตรกรต้นแบบ - ฯลฯ	-การระดมความคิดเห็น -จัดทำสื่อเผยแพร่
จัดเก็บรักษาองค์ความรู้ Knowledge Access (KA)					
๕.	การเข้าถึงองค์ความรู้	พ.ค.-มิ.ย. ๖๖	บุคลากรได้จัดทำองค์ความรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร website LINE Facebook	-บุคลากรของหน่วยงาน -smart farmer -YSF -เกษตรกรต้นแบบ - ฯลฯ	-เอกสาร/คู่มือปฏิบัติ -ป้ายประชาสัมพันธ์ -สื่อออนไลน์ -เผยแพร่ทางช่องทางต่าง ๆ

ลำดับที่	กิจกรรมจัดการความรู้	ระยะเวลา	ตัวชี้วัด (ระบุค่าเป้าหมาย)	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการและเครื่องมือที่ใช้
๖.	การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้	มิ.ย.๖๖	องค์ความรู้นำลงในระบบฐานข้อมูลจำนวน...เรื่อง	-บุคลากรของหน่วยงาน -smart farmer -YSF -เกษตรกรต้นแบบ - ฯลฯ	-เว็บไซต์ของหน่วยงาน
๗.	การเรียนรู้	ก.ค.-ส.ค. ๖๖	บุคลากรนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ร้อยละ...	-บุคลากรของหน่วยงาน -smart farmer -YSF n	-การประเมินผล
ผู้จัดทำ : (นางสาววรรณภรณ์ สง่ากชกร) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงาน (KM) ระดับอำเภอ			ผู้ให้ความเห็นชอบ : (นายธนภุต ถิ่นสำอังก์) เกษตรอำเภอ.....		

หมายเหตุ สามารถปรับปรุงระยะเวลาดำเนินงานได้ตามความเหมาะสม

คำอธิบายเพิ่มเติม

๑) การบ่งชี้ความรู้คือ การระบุประเด็นความรู้ รูปแบบ และผู้รู้ที่สอดคล้องกับนโยบาย ขอบเขต และเป้าหมายขององค์กร

๒) การสร้างและแสวงหาความรู้คือ การรวบรวมความรู้ใหม่ รักษาความรู้เดิม และกรองความรู้ที่ไม่ใช่ออกจากแหล่งรวบรวม

๓) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ คือ การวิเคราะห์และคัดแยกความรู้เป็นกลุ่มประเด็นให้ง่ายต่อการเข้าถึงอย่างมีขั้นตอน

๔) การประมวลและกลั่นกรองความรู้คือ การปรับปรุงให้ความรู้มีรูปแบบมาตรฐาน ไม่ซ้ำซ้อน มีความสมบูรณ์ มีความถูกต้อง และน่าเชื่อถือ

๕) การเข้าถึงความรู้คือ การสร้างแหล่งเผยแพร่ที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา

๖) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้คือ การนำความรู้เข้าสู่เวทีแลกเปลี่ยนที่มีฐานความรู้ หรือฐานข้อมูลรองรับให้ง่ายต่อการเข้าถึงและสืบค้น

๗) การเรียนรู้คือ การใช้ความรู้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เป็นวงจรความรู้ที่มีการเรียนรู้และพัฒนาให้เกิดประสบการณ์ใหม่เสมอ

ส่วนที่ ๒ ผลการจัดการความรู้

วิธีการจัดการความรู้ (KS) สรุปภาพรวม

แบบจัดเก็บองค์ความรู้	
องค์ความรู้ เรื่อง การทำการเกษตรแบบผสมผสาน	
เจ้าของความรู้ หรือผู้ให้ข้อมูล นายพัฒนพงษ์ มงคลกาญจนคุณ ๑๑๙ ม.๔ ต.หนองเป็ด อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี	
วันที่บันทึกความรู้ ๑๕ /มิถุนายน/๒๕๖๖	
กระบวนการ/ขั้นตอน/วิธีปฏิบัติ ในการจัดการความรู้	ข้อเสนอแนะ / เอกสารอ้างอิง / คู่มือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้
การทำการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรอำเภอศรีสวัสดิ์ ขั้นตอนการทำ - ปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรแบบเพื่อขายมาเป็นเกษตรกรรมยั่งยืน (ลดละหยุดทำเกษตรเชิงเดี่ยว) - ศึกษาและทดลองทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ก่อนขยายพื้นที่ทำการเกษตรยั่งยืนเพิ่มหลายรูปแบบรวมกัน - ปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเอง และถ้าเหลือก็แบ่งปันแจกจ่ายให้กับเพื่อนบ้าน - ปลูกผลไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจสามารถส่งออกไปขายต่างประเทศ เช่น มะม่วงน้ำดอกไม้สีทองรสหวานฉ่ำ เงาะ ฝรั่ง มะละกอ ส้มโอ เป็นต้น - เลี้ยงสุกร เลี้ยงไก่ไข่ - เลี้ยงปลา - นำมูลสัตว์มาทำก๊าซชีวภาพ เพื่อใช้ในการหุงหาอาหาร - ทำปุ๋ยหมักใช้ในแปลงเกษตรของตนเอง - วางแผนการปลูกพืช - มีการบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรของตนเอง	การทำการเกษตรแบบผสมผสานแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเปลี่ยนการทำเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม โดยจะปลูกพืชเลี้ยงสัตว์แบบครบวงจร ปลูกเพื่อรับประทานภายในครอบครัวเป็นหลัก เป็นผักที่ชอบ ผักที่เคยซื้อกิน หากเหลือจึงจะนำไปจำหน่าย นำไปแปรรูป
ผู้บันทึกองค์ความรู้ ชื่อ นางสาววรรณภรณ์ สง่ากชกร นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ	
หน่วยงาน สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสวัสดิ์ โทรศัพท์ ๐๙๕-๑๕๖๓๙๕๑	